

POLJE, POLJE, KYLLÄ KETJUA PIISAA

Markku Lahtinen

Vanhojen pyörien keräily ja tutkiminen on alkanut perinteitä arvostavasta Englannista, missä 1950-luvun puolivälissä perustettu Veteran-Cycle Club on edelleen maailman suurin vanhojen polkupyörien harrastajien kerho. Muualla aiheesta innostuttiin vasta myöhemmin. Saksassa, Ruotsissa, Hollannissa ja Suomessa perustettiin vanhojen polkupyörien yhdistyksiä 1990-luvulla.

ENSIMMÄISET KOKOONTUMISAJOT 1994

Suomen ensimmäiset vanhojen polkupyörien kokoontumisajot pidettiin Kangasalla 1994. Vanhoiksi Veloiksi nimetty joukko harrastajia jatkoi toimintaansa Kalevi Lepon johdolla pitämällä vuosittaisia tapaamisajaja ja koulutuspäiviä, kunnes se vuonna 2002 järjestäytyi rekisteröidyksi yhdistykseksi.

Noin kahden tusinan hengen perustava joukkio on lisääntynyt yli 150 jäsenen yhdistykseksi, joka ulottaa lonkeronsa jo pääosaan maata.

Yhdistyksen tarkoituksena on edistää polkupyörien, polkupyöriteollisuuden ja pyöräilyn historian harrastamista ja tutkimista sekä vaalia pyöräilykulttuuria. Vanhojen pyöränraatojen keräily ja korjaaminen on vain vähäinen osa kokonaisuutta, mutta yleisölle se on näkyvin ja tekniikasta kiinnostuneille kiehtovin osa. Pyöräilyn historian tutkiminen on toistaiseksi tuottanut tietoa Suomen ensimmäisistä polkupyöräilijöistä, samoin on saatu kuva pyöräpajojen ja polkupyörämerkkien määrästä.

Vasemmalla kapulapyörä. Pula-aikana, kun kumia ei ollut saatavilla, renkaita valmistettiin koivunkalikoista. Olli Lehdolla on muutoinkin rekvisiitta kunnossa. Oikealla hienot rouvat ajanmukaisissa asuissa tutustuvat Luostarinmäen käsityöläismuseoon Vanhojen Velojen kokoontumisajossa. Kuvat: Markku Lahtinen.

Mikko Kylliäinen on aloittanut vanhojen suomalaisten pyörämerkkien selvityksen. 1920–30-luvuilla polkupyöräverstaaita oli lähes joka kylässä, ja joka verstaalla oli oma merkki. Merkkejä on toistaiseksi kerätty puolentuhatta. Kuva: Markku Lahtinen.

OPPIA JA TIETOA

Yhdistyksen jäsenten osaamista lisätään kursseilla ja esitelmillä. Oppia on saatu mm. pintakäsittelyssä, karbidilampun käytössä ja vanteen oikaisussa, mutta myös Pentti Haanpään pyöräilysuhteesta ja kinnerien tulosta Suomeen. Vuonna 2005 järjestettiin valtakunnallinen vanhojen pyörien seminaari, jossa ruodittiin pyöräilyyn liittyvien aiheiden historiaa ja kerrottiin pyörien entisöimisestä museoihmisten näkökulmasta. Pari vuotta myöhemmin Vanhat Velot isännöivät Tampereella kansainvälistä polkupyörähistoriallista konferenssia, johon osallistui kymmeniä alan tutkijoita ja harrastajia eri puolilta maailmaa.

Vanhat Velot ry:n toiminnan näkyvin osa on kaksi kertaa vuodessa ilmestyvä Pikajalka-lehti. Sen tieteellisesti kiinnostavinta antia ovat olleet Mikko Kylliäisen selvitykset pyöränvalmistuksen kehityksestä 1800-luvun aikana, pyörien entisöijät saavat apua Reijo Lehtosen kunnostuskokemuksista ja hupaisinta antia ovat Risto ja Olli Lehdon kuvaukset huimista pyörätempauksista Hämeen peräkyllillä ennen vanhaan. Lehdessä seurataan myös tarkasti tapahtumia ja kehitystä maailmalla, sillä Vanhoilla Veloilla on kiinteät kontaktit mm. Ruotsin, Hollannin, Tanskan, Saksan ja Argentiinan vastaaviin yhdistyksiin.

TAPAAMISIN

Mukavinta ja näkyvintä antia toiminnassa ovat tietenkin kokoontumisajelut, joita on jatkettu säännöllisesti jo toistakymmentä

vuotta. Tapaamisajoissa koetetaan tälläytyä ajanmukaiseen asuun ja käyttää mielellään kokoontumispaikkakunnalla valmistettuja polkupyöriä. Tapaamisten yhteydessä tutustutaan seudun kulttuurihistoriaan, liikkumiseen ja maisemaan. Pyöriä ja niiden historiaa esitellään yleisölle, kerrotaan tarinoita omista pyöristä ja niiden kunnostamisesta, ja nautitaan retken päälle pitkä lounas.

Kokoontumisia ja retkiä on järjestetty ympäri maata: Helsingissä ja Vammalassa, Turussa ja Pietarsaaressa, Hämeenlinnassa ja Porissa, Joensuussa ja Juupajoella. Monilla paikoilla on päästy myös tutustumaan paikallisen pyöräharrastajan kokoelmiin. Pyörien keräily, kunnostaminen ja esillepano onkin monelle tärkeä asia. Vaikka pyörän alkuperäisen ilmeen ja kunnon säilyttäminen on aina paras lähtökohta, vanhimmat pyörät ovat usein sellaisessa kunnossa, että pelkkä imurointi ei riitä kunnostamiseksi. Perehtyvä pyöräharrastaja koettaakin selvittää pyörän alkuperää ja varustelua ja korvata kuluneen tai ruostuneen osan vastaavalla parempikuntoisella. Toisinaan joudutaan rakentelemaan uusia osasia pitkästä tavarasta, kun originaalia ei ole saatavilla. Alkuperäiseen loistonsa palautettu vanha polkupyöräkaunotar on omistajansa silmänilo.

Vanhojen Velojen toimintaa voi seurata yhdistyksen kotisivuilla www.vanhatvelot.org.

Kirjoittaja on Vanhat Velot ry:n puheenjohtaja.